

Ryszard Mikosz

Budownictwo zastępcze jako forma naprawienia szkody górniczej

---

Prawne Problemy Górnictwa 3, 40-56

1979

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Budownictwo zastępcze jako forma naprawienia szkody górniczej

Ryszard Mikosz

Stosownie do treści art. 53 ust. 1 pr. górn.¹ szkodą górniczą² jest szkoda powstała wskutek robót górniczych w nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości, a także w urządzeniach służących do doprowadzania lub odprowadzania wody, gazu, prądu elektrycznego oraz w liniach kolejowych i w innych podobnych urządzeniach połączonych z nieruchomością bez względu na to, czy szkodę można było przewidzieć oraz czy ktokolwiek ponosi winę uszkodzenia³.

¹ Dekret z 6 maja 1953 r., tekst jednolity Dz.U. 1978, nr 4, poz. 12.

² Literatura dotycząca problematyki szkód górniczych jest stosunkowo obszerna. Por. zwłaszcza A. Agopszowicz: *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone robotami górniczymi*, Warszawa 1964; tenże: *Glosa do wyroku SW w Katowicach z dnia 12 III 1964 r.*, III Cr 4069/63, PiP 1965, nr 4; tenże: *Zarys systemu prawnego górnictwa*, Warszawa 1974, s. 221 i nn.; A. Wasilewski: *Zagadnienie odpowiedzialności za szkodę górniczą*, PiP 1963, nr 12; tenże: *Szkoda górnicza*, Warszawa 1964; T. Płodowski: *Prawo górnicze*, Warszawa 1963, s. 149 i nn.; tenże: *Glosa do wyroku SW w Katowicach z dnia 12 III 1964 r.*, III Cr 4069/63, PiP 1965, nr 5—6; E. Smoktunowicz: *Odpowiedzialność za szkodę górniczą*, PiP 1962, nr 7; tenże: *Pojęcie szkody górniczej*, [w:] *Nauki humanistyczno-społeczne. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Łódzkiego*, seria I, Łódź 1962, z. 23; K. Siarkiewicz: *Obowiązek naprawienia szkody górniczej*, PUG 1971, nr 8—9; tenże: *Dochodzenie i naprawianie szkód górniczych*, Warszawa 1972; R. Mikosz: *Roszczenia najemcy lokalu o naprawienie szkody górniczej*, [w:] *Przegląd prawa i administracji*, t. IX, Wrocław 1977; tenże: *Z problematyki naprawiania szkód górniczych*, RPEiS 1977, nr 4.

³ Art. 53 ust. 2 pr. górn. pomijam, albowiem pozbawiony jest on znaczenia dla prowadzonych rozważań.

Powstanie szkody górniczej powoduje obowiązek jej naprawienia w granicach przewidzianych przez prawo górnicze (art. 54 pr. gór.). Sposoby naprawienia tej szkody określają dalsze przepisy. Wynika z nich, że zasadą jest restytucja naturalna, w myśl bowiem art. 55 pr. gór. naprawienie szkody górniczej polega na przywróceniu uszkodzonej wskutek robót górniczych nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości, a także urządzeń⁴ do stanu poprzedniej użyteczności z uwzględnieniem potrzeb gospodarki planowej, chyba że prawo górnicze stanowi inaczej. Z końcowej części cytowanego przepisu wynika zatem bezspornie, że wyrażona w nim reguła doznaje czasem wyjątków. Przybierają one postać bądź to tzw. budownictwa zastępczego, bądź odszkodowania pieniężnego.

Najogólniejszą zasadę dotyczącą budownictwa zastępczego zawiera art. 57 ust. 1 pr. gór. Stosownie do jego treści, jeżeli przywrócenie stanu poprzedniej użyteczności uszkodzonego wskutek robót górniczych budynku lub innej części składowej nieruchomości jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione, naprawienie szkody polega na odtworzeniu w drodze budownictwa zastępczego przedmiotu tego samego rodzaju i tej samej użyteczności. Postanowienie zawarte w art. 57 ust. 3 pr. gór. rozciąga tę regułę na urządzenia wymienione w art. 53 ust. 1 tego prawa.

Trzecią formą naprawiania szkód górniczych jest odszkodowanie pieniężne. W odniesieniu do poszkodowanych organów administracji państwowej, instytucji państwowych i przedsiębiorstw państwowych⁵ zagadnienie jest regulowane przez art. 58 pr. gór. Według jego brzmienia, jeżeli wykonanie w drodze budownictwa zastępczego budynku lub innej części składowej nieruchomości oraz urządzeń wymienionych w art. 53 ust. 1 należących do wspomnianych jednostek jest gospodarczo nieuzasadnione, poszkodowany otrzymuje odszkodowanie pieniężne stanowiące równowartość kosztów rozbiórki i usunięcia budynku lub innej części składowej nieruchomości albo urządzeń, o których mowa w art. 53 ust. 1, po potrąceniu równowartości materiałów uzyskanych z rozbiórki. Odmienne zasady rządzą natomiast odszkodowaniem na rzecz innych jednostek i osób fizycznych. Stosownie bowiem do treści art. 59 ust. 1 pr. gór., jeżeli przywrócenie do stanu poprzedniej użyteczności uszkodzonej wskutek robót górniczych nieruchomości, budynku lub in-

⁴ W celu uniknięcia zbytecznych powtórzeń terminem tym będą określane w dalszej części rozważań wszelkiego rodzaju urządzenia wymienione zarówno w art. 53 ust. 1 pr. gór., jak i w innych przepisach tego prawa (por. art. 67 pr. gór.).

⁵ W dalszym ciągu podmioty te określane będą zbiorczym terminem „jednostki państwowe”.

nej części składowej, która nie należy do jednostki państwowej, jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione, naprawienie szkody górniczej polega na zapłacie odszkodowania pieniężnego, o ile prawo górnicze nie stanowi inaczej⁶.

Z przytoczonych dotąd postanowień wynika, że zasady naprawiania szkód górniczych w inny sposób niż poprzez restytucję naturalną podlegają wyraźnemu zróżnicowaniu, w zależności od tego czy poszkodowanym jest jednostka państwowa, inna jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna. Dotyczy to również przesłanek stosowania poszczególnych form naprawienia szkód górniczych. O ile bowiem w przypadku jednostek państwowych wypłata odszkodowania pieniężnego ma miejsce wtedy, gdy budownictwo zastępcze jest gospodarczo nieuzasadnione (art. 58 pr. gór.), o tyle w sytuacji, gdy w grę wchodzi inne podmioty, analogiczny zabieg wchodzi w rachubę wtedy, gdy restytucja naturalna jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadniona⁷.

Podział na jednostki państwowe i inne nie został jednak przeprowadzony w sposób konsekwentny. Już bowiem art. 71 pkt 2 pr. gór. dzieli poszkodowanych według innego kryterium, wyodrębniając jednostki gospodarki uspołecznionej oraz inne podmioty. Ten sam podział znajduje wyraz w § 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 czerwca 1978 roku w sprawie naprawiania szkód górniczych w drodze budownictwa zastępczego⁸. W świetle cytowanych dotąd przepisów pojawiają się zatem dwa podziały: 1) na jednostki państwowe i inne⁹; 2) na jednostki gospodarki uspołecznionej oraz pozostałe podmioty¹⁰. Nie ulega wątpliwości, że podziały te nie pokrywają się ze sobą, albowiem zakres pojęcia „jednostka gospodarki uspołecznionej” jest bezspornie szerszy od zakresu terminu „jednostka państwowa”. Na domiar złego dalsze przepisy rozporządzenia nie respektują dotąd prezentowanej systematyki. Dzielią one bowiem poszkodowanych na jednostki państwowe i spółdzielcze oraz inne podmioty. Okoliczności te uzasadniają, jak się wydaje, oddzielne omówienie sytuacji jednostek państwowych i niepaństwowych, następnie zaś sytuacji spółdzielni i osób fizycznych. W stosunku bowiem do tych ostatnich dwu grup poszkodowanych rozporzą-

⁶ Wysokość tego odszkodowania określają reguły zawarte w art. 59 ust. 2 oraz nast. pr. gór.

⁷ Sygnalizowane zróżnicowanie przesłanek w zależności od cech poszkodowanego wydaje się być pozbawione dostatecznego uzasadnienia.

⁸ Dz.U. nr 15, poz. 68. Akt ten będzie w dalszym ciągu powoływany jako rozporządzenie.

⁹ Wynika on z art. 58—59 oraz 67—68 pr. gór.

¹⁰ Jego źródłem są art. 72 pkt 1 pr. gór. oraz § 1 pkt 1 rozporządzenia.

dzenie zawiera regulację w pewnym stopniu odrębną, co powoduje, że podział dychotomiczny staje się niemożliwy do utrzymania¹¹.

Główny powód zainteresowania regulacją prawną dotyczącą budownictwa zastępczego to zmiany, jakie wprowadziła ustawa z 26 listopada 1977 roku¹². W dotychczasowym bowiem stanie prawnym możliwość naprawienia szkody górniczej poprzez budownictwo zastępcze istniała tylko w odniesieniu do poszkodowanych jednostek państwowych (art. 44 ust. 1 pr. gór. w dawnym brzmieniu), obecnie zaś obejmuje w zasadzie wszystkie, albowiem art. 57 pr. gór. nie przewiduje żadnych wyłączeń. Pojawiają się one dopiero w dalszych przepisach w sposób bezpośredni lub pośredni i budzą rozliczne wątpliwości. Zadaniem niniejszego artykułu jest więc zasygnalizowanie tych wątpliwości, a także zgłoszenie kilku nasuwających się w związku z tym refleksji. Być może te ostatnie okażą się przydatne podczas dalszych prac mających na celu doskonalenie prawa górniczego, nie powinno bowiem budzić wątpliwości, że proces ten nie został jeszcze nawet w części zakończony¹³.

Stosownie do treści § 2 rozporządzenia budownictwo zastępcze przybrać może dwojaką postać — bądź to ekwiwalentnego budownictwa zastępczego, bądź to wyprzedzającego budownictwa zastępczego. To pierwsze ma miejsce wtedy, gdy naprawienie szkody górniczej, łącznie z kosztami niezbędnych zabezpieczeń przed przewidywanymi szkodami górniczymi, jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione¹⁴. Ono też będzie wyłącznym przedmiotem dalszych rozważań. Budownictwo zastępcze wyprzedzające wbrew wadliwie użytej terminologii¹⁵ mieści się w sferze prewencji, należy je więc pominąć¹⁶.

¹¹ Jeszcze inny przepis wyodrębnia własność indywidualną, a nie własność nieuspołecznionych osób prawnych i osób fizycznych (por. art. 62 pr. gór.), co prowadzi do zupełnego zamieszania.

¹² Dz.U. nr 35, poz. 151.

¹³ Por. J. Zimoch: *Nowelizacja prawa górniczego*, PUG 1978, nr 1, s. 1 i nn., zvl. s. 2.

¹⁴ Zapewne chodzi o techniczne lub gospodarcze nieuzasadnienie restytucji naturalnej, budownictwo zastępcze bowiem jest również formą naprawiania szkody górniczej, zaś § 2 rozporządzenia właśnie do niego nawiązuje. Redakcję wspomnianego przepisu trudno uznać za zręczną.

¹⁵ Przepis art. 57 ust. 2 pr. gór. stanowi o naprawie przewidywanej szkody górniczej, co jest oczywistą wadliwością terminologiczną, trudno bowiem kompensować uszczerbek, który jeszcze nie wystąpił. Nie ulega wątpliwości, że w rachubę wchodzi w tym wypadku zapobieżenie szkodzie.

¹⁶ Por. A. Agopszowicz: *Obowiązki przedsiębiorstwa górniczego w zakresie zapobiegania szkodom*, „Palestra” 1979, nr 1, s. 43 i nn.

Stosownie do przyjętych wcześniej założeń, w pierwszej kolejności muszą zostać przedstawione zasady odnoszące się do jednostek państwowych. Znajduje do nich w pełni zastosowanie reguła wyrażona w cytowanym już art. 57 ust. 1 pr. górń. Oznacza to, że jeżeli przywrócenie do stanu poprzedniej użyteczności uszkodzonego przedmiotu¹⁷ należącego do tych jednostek jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione, naprawienie szkody polega na odtworzeniu w drodze budownictwa zastępczego przedmiotu tego samego rodzaju i tej samej użyteczności. Budownictwo zastępcze znajduje zatem zastosowanie zamiast restytucji naturalnej, dopiero zaś w przypadku gdy jest ono gospodarczo nieuzasadnione, poszkodowany otrzymuje odszkodowanie pieniężne.

Ustalenie podmiotu zobowiązanego do zaspokojenia roszczeń poszkodowanego w zasadzie nie następuje większych trudności. Z treści art. 69 pr. górń. wynika bowiem bezspornie, że w rachubę może wejść jedynie przedsiębiorstwo górnicze¹⁸. Przepisy prawa górniczego rozdzielają jednak czasem odpowiedzialność za szkodę górniczą od obowiązku jej naprawienia. W przypadku jednostek państwowych znajduje zastosowanie generalna zasada wyrażona w art. 67 pr. górń. Według treści tego przepisu jednostki państwowe obowiązane są same naprawiać szkody górnicze w należących do nich nieruchomościach, ich częściach składowych oraz urządzeniach na zasadach bilansowania i zlecenia robót budowlano-montażowych. Obowiązek przedsiębiorstwa górniczego ogranicza się w takim przypadku do pokrycia kosztów¹⁹. W myśl § 16 rozporządzenia podmiot ten pokrywa jednak koszty budownictwa zastępczego na rzecz jednostek państwowych jedynie do wysokości wartości szkody górniczej

¹⁷ Termin „przedmiot odtwarzany” użyty jest w § 3 rozporządzenia. Określa się nim budynki lub inne części składowe nieruchomości, a także obiekty i urządzenia służące do poboru, doprowadzania lub odprowadzania wody, gazu, ciepła oraz prądu elektrycznego, linie kolejowe, linie i urządzenia telekomunikacyjne oraz inne obiekty i urządzenia połączone z nieruchomością. Definicja ta nie pokrywa się w sposób dosłowny z treścią art. 53 ust. 1 pr. górń., wszelkie jednak urządzenia wymienione w § 3, a nie wskazane w art. 53 ust. 1, mieszczą się — jak się wydaje — w ogólnej formule „inne podobne urządzenia połączone z nieruchomością”, zawartej w tym ostatnim przepisie.

¹⁸ W myśl art. 10 pr. górń. przedsiębiorstwem górniczym w rozumieniu tego prawa jest przedsiębiorstwo lub inna instytucja, która wydobywa kopaliny. Definicja ta, na pozór jednoznaczna, nasuwa jednak wiele wątpliwości. Por. szerzej na ten temat A. Lipiński: *Przedsiębiorstwo górnicze*, [w:] *Prace prawnicze*, t. V, Katowice 1974, s. 137 i nn.

¹⁹ Por. art. 69 pr. górń.

ustalanej w orzeczeniu komisji do spraw szkód górniczych²⁰. Pozostała część kosztów pokrywana jest ze środków przewidzianych w przepisach o finansowaniu inwestycji²¹. Mogą się zatem pojawić dwa rodzaje funduszy, za pomocą których finansowane jest budownictwo zastępcze. W rachubę wejdzie fundusz szkód górniczych²², a także fundusz zasobów inwestycyjnych. Te ostatnie, w myśl § 6 ust. 2 rozporządzenia, wydzielane są w wieloletnich i rocznych narodowych planach społeczno-gospodarczych oraz w planach resortów i województw jako odrębna wielkość, zgodnie z potrzebami i możliwościami realizowanymi w ramach ogólnych kwot nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej. Nakłady te mogą być wykorzystywane tylko zgodnie z przeznaczeniem, zaś ich rozdział następuje zgodnie z zapotrzebowaniem resortów i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego, których jednostki są obowiązane do naprawiania szkód górniczych w drodze budownictwa zastępczego na zasadach i w trybie bilansowania i rozdziału robót budowlano-montażowych (§ 6 ust. 3 rozporządzenia).

Konieczność wyodrębnienia w planach inwestycyjnych odpowiednich kwot na realizację budownictwa zastępczego jest jedną z przyczyn, dla których na przedsiębiorstwie górniczym ciąży obowiązek planowania tego budownictwa. Stosownie do treści § 5 ust. 1 rozporządzenia przedsiębiorstwo górnicze — opierając się na ustaleniach programu ochrony terenów górniczych²³, aktualnym rozeznaniu sytuacji górniczo-geologicznej oraz inwentaryzacji stanu zabudowy i zainwestowania powierzchni — sporządza założenia budownictwa zastępczego w takich terminach, aby zadania wynikające z tych założeń mogły być włączane do planów inwestycyjnych. W procesie tym winni uczestniczyć zarówno użytkownicy przedmiotów przewidzianych do odtworzenia, jak i służba planowania przestrzennego właściwego terenowego organu administracji pań-

²⁰ Stosownie do treści art. 74 ust. 1 pr. gór. w sprawach unormowanych rozdziałem II działu V (*Zapobieganie szkodom górniczym i ich naprawa*) orzekają komisje do spraw szkód górniczych. Por. rozporządzenie Rady Ministrów z 2 czerwca 1978 r. w sprawie komisji do spraw szkód górniczych (Dz.U. nr 15, poz. 67).

²¹ W myśl § 27 ust. 1 rozporządzenia koszty budownictwa zastępczego mogą być za zgodą zainteresowanych stron przekroczone w granicach do 10% w stosunku do kwoty orzeczonej przez komisję do spraw szkód górniczych.

²² Por. art. 89 pr. gór. oraz § 6 ust. 1 rozporządzenia. Składną nie wiadomo, czy środki, o których mowa w § 6, wchodzi w skład funduszu szkód górniczych.

²³ Por. art. 49 i nast. pr. gór., rozporządzenie Rady Ministrów z 2 czerwca 1978 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony terenów górniczych (Dz.U. nr 15, poz. 64) oraz zarządzenie Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego z 3 maja 1978 r. w sprawie zasad sporządzania i trybu zatwierdzania oraz zmian programu ochrony terenów górniczych (MP nr 17, poz. 60). Por. również R. Mi k o s z, W. P a Ń k o: *Funkcja programu ochrony terenów górniczych w zakresie planowania przestrzennego*, PUG 1978, nr 10 s. 291 i nn.

stwowej, według bowiem § 5 ust. 2 rozporządzenia przedsiębiorstwo górnicze obowiązane jest działać w porozumieniu z wspomnianymi podmiotami. Założenia budownictwa zastępczego uzgodnione z terenowym organem administracji państwowej stopnia podstawowego i zaakceptowane przez właściwego ministra i wojewodę stanowią podstawę do włączenia zadań budownictwa zastępczego do planów inwestycyjnych zainteresowanych wykonawców planów społeczno-gospodarczych (§ 5 ust. 3 rozporządzenia).

Na marginesie prezentowanych postanowień wylania się istotne pytanie, co stanie się w sytuacji, gdy w planach inwestycyjnych poszkodowanego zabraknie środków na realizację budownictwa zastępczego. Przepisy rozporządzenia nie regulują tego zagadnienia, tymczasem wydaje się, że ma ono niezwykle istotne znaczenie. W praktyce bowiem w przypadku takim naprawienie szkody nastąpi zapewne poprzez zapłatę odszkodowania pieniężnego w wysokości ustalonej orzeczeniem komisji do spraw szkód górniczych. Spowoduje to w dalszej konsekwencji ten skutek, że podstawowy cel budownictwa zastępczego, jakim ma być zabezpieczenie nieuszczerplonego stanu powierzchni mieszkalnej i użytkowej oraz zapobieżenie powstawaniu uszczerbków w działalności gospodarczej lub społecznej użytkowników przedmiotów odtwarzanych w ramach budownictwa zastępczego nie zostanie zrealizowany²⁴.

Przytoczone postanowienia formułują generalny obowiązek przedsiębiorstwa górniczego, wyrażający się w konieczności planowego i z góry określonego działania w zakresie budownictwa zastępczego. Celowość natomiast stosowania tego budownictwa w każdym zindywidualizowanym przypadku ustala się na podstawie analizy techniczno-ekonomicznej. W przypadku jednostek państwowych opracowuje ją poszkodowany w porozumieniu z przedsiębiorstwem górniczym, na koszt tego przedsiębiorstwa (§ 13 ust. 3 rozporządzenia). Podstawą analizy techniczno-

---

²⁴ Cel ten określony został w § 4 ust. 1 rozporządzenia. Stosownie do § 4 ust. 2 zapewnienie poprzedniej użyteczności przedmiotów odtwarzanych w ramach budownictwa zastępczego polega w odniesieniu do: 1) budownictwa mieszkaniowego — na wzniesieniu budynków o powierzchni użytkowej, zapewniającej bezpośrednie przekwaterowanie mieszkańców z budynku przeznaczonego do likwidacji, z uwzględnieniem stanu zasiedlenia przed przekwaterowaniem oraz obowiązujących normatywów i zasad w gospodarce lokalowej; 2) obiektów i urządzeń użyteczności publicznej — na odtworzeniu powierzchni użytkowej i wyposażenia umożliwiających spełnienie przez te obiekty i urządzenia ich funkcji w dotychczasowym rozmiarze; 3) uzbrojenia terenu oraz obiektów i urządzeń energetycznych, komunikacyjnych oraz telekomunikacyjnych — na ich odtworzeniu w sposób zapewniający zaspokojenie potrzeb w dotychczasowym rozmiarze; 4) obiektów i urządzeń produkcyjnych i usługowych — na ich odtworzeniu w sposób zapewniający dotychczasową wielkość, standard i rodzaj produkcji oraz usług.

-ekonomicznej jest wiele czynników, w obrębie których rozporządzenie wymienia:

1) szczegółową inwentaryzację przedmiotu przewidzianego do odtworzenia;

2) aktualny stopień odporności na skutki robót górniczych tego przedmiotu;

3) aktualny rozmiar i charakter szkód górniczych;

4) wielkość i charakter przewidywanych szkód górniczych na podstawie prognozy wpływów robót górniczych wykonanych, prowadzonych i projektowanych;

5) zakres rzeczowy i finansowy robót niezbędnych do usuwania i zapobiegania szkodom górniczym;

6) zakres rzeczowy i finansowy prac związanych z utrzymaniem, konserwacją i modernizacją przedmiotu przewidzianego do odtworzenia, których wykonanie jest niezależne od działalności związanej z naprawą szkód górniczych.

Stosownie do treści § 13 ust. 4 rozporządzenia analiza techniczno-ekonomiczna oraz decyzja właściwego terenowego organu administracji państwowej o rozbiórce przedmiotu przewidzianego do odtworzenia (jeżeli decyzja taka została wydana)²⁵ stanowią integralną część wniosku o naprawę szkód górniczych.

Budownictwo zastępcze korzysta z pierwszeństwa w pracach projektowych i realizacyjnych oraz w zaopatrzeniu materiałowo-technicznym, tak jak inwestycje szczególnie ważne dla gospodarki narodowej (§ 7 ust. 1 rozporządzenia), naczelnym zaś organ administracji państwowej właściwym do bilansowania robót budowlano-montażowych zapewnia wykonawstwo robót związanych z realizacją budownictwa zastępczego na zasadach określonych w przepisach o bilansowaniu i zleceniu robót budowlano-montażowych (§ 7 ust. 2 rozporządzenia). Sytuacja jest więc niezmiernie korzystna dla przedsiębiorstwa górniczego będącego sprawcą szkody. Jego obowiązek ogranicza się bowiem jedynie do pokrycia kosztów orzeczonych przez komisję do spraw szkód górniczych, cały zaś ciężar realizacji tego orzeczenia przerzucony zostaje bądź to na poszkodowanego, bądź na budownictwo powszechne. Biorąc pod uwagę spore trudności, na jakie napotyka budownictwo powszechne, można wątpić w skuteczność przedstawionej regulacji. Ze względu bowiem na tzw. brak mocy przerobowych plan naprawiania szkód górniczych realizowany jest ciągle z opóźnieniem. Trudno więc sobie wyobrazić, by mógł on być obecnie realizowany terminowo w zakresie rozszerzonym o bu-

²⁵ Por. art. 28 ust. 2 ustawy z 24 października 1974 r. prawo budowlane (Dz.U. nr 38, poz. 229).

downictwo zastępcze, obejmujące ponadto jeszcze obiekty innych niż jednostki państwowe poszkodowanych.

Na zakończenie rozważań dotyczących jednostek państwowych zasygnalizować wypada jeszcze dwa szczególne przypadki przewidziane przepisami rozporządzenia. Pierwszy z nich dotyczy sytuacji, gdy obiekt odtwarzany obejmuje część zadania inwestycyjnego. Stosownie do treści § 11 rozporządzenia rozwiązanie takie może mieć miejsce, konieczne jest wszakże określenie zakresu rzeczowego i umiejscowienia części (przedmiotu odtwarzanego) w realizowanej inwestycji.

W myśl natomiast § 12 rozporządzenia zakres rzeczowy, wyposażenie, funkcjonalność oraz dotychczasowa użyteczność, a także charakterystyka techniczna i technologiczna przedmiotu odtwarzanego na rzecz jednostki państwowej mogą być zwiększone lub zmienione pod warunkiem zapewnienia na te cele przez zainteresowaną poszkodowaną jednostkę nakładów i środków finansowych. Zmiany te mogą być dokonane po uzyskaniu zgody właściwego organu administracji państwowej stopnia wojewódzkiego, wyrażonej na wniosek jednostki bezpośrednio nadrzędnej nad poszkodowanym (§ 12 ust. 2 rozporządzenia).

III

Bardziej szczegółowe rozważania w odniesieniu do jednostek niepaństwowych rozpocząć należy od ustalenia przypadków, kiedy budownictwo zastępcze wejdzie w rachubę. Wbrew pozorom bowiem sytuacja w tym względzie nie przedstawia się w sposób zupełnie wyraźny.

Z cytowanego już art. 57 ust. 1 pr. gór. bezspornie wynika, że budownictwo zastępcze ma znaleźć zastosowanie, gdy restytucja naturalna jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadniona. Tym samym więc sądzić można, że powinno ono zawsze wyprzedzać odszkodowanie pieniężne. Tak też się dzieje w odniesieniu do jednostek państwowych, o czym była już mowa. W odniesieniu natomiast do innych poszkodowanych zagadnienie budzi wątpliwości. Ich źródłem jest zwłaszcza treść art. 59 ust. 1 pr. gór. Wynika z niego, że jeżeli przywrócenie do stanu poprzedniej użyteczności uszkodzonej wskutek robót górniczych nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości²⁶, która nie należy do jednostki państwowej, jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione, naprawienie szkody górniczej polega na zapłacie odszkodowania pieniężnego, o ile prawo górnicze nie stanowi inaczej²⁷. Również treść § 1

²⁶ Co do urządzeń por. art. 59 ust. 5 pr. gór.

²⁷ Skądinąd właśnie art. 57 ust. 1 stanowi inaczej; trudno jednak ustalić wzajemny stosunek obu przepisów w sposób nie budzący wątpliwości.

pkt 1 rozporządzenia prowadzić może do wniosku, że odszkodowanie pieniężne wyprzedza budownictwo zastępcze. Przepis ten stanowi bowiem, że rozporządzenie określa zasady i zakres stosowania budownictwa zastępczego oraz wypadki stosowania tego budownictwa zamiast odszkodowania określonego w art. 59 pr. górń. Powstaje zatem pytanie, czy reguła art. 57 ust. 1 pr. górń. istotnie ulega odwróceniu. Wykładnia semantyczna zdaje się sugerować wyraźnie odpowiedź twierdzącą, do przeciwnego natomiast wniosku prowadzi wykładnia systemowa. Tej ostatniej też należy przyznać pierwszeństwo, albowiem rozwiązanie przeciwne godziłoby nie tylko w regułę wyrażoną w art. 57 ust. 1 pr. górń., ale także w podstawowy cel budownictwa zastępczego. Nadawałoby ono budownictwu zastępczemu znaczenie marginalne, co jest sprzeczne z wyraźną intencją ustawodawcy wyrażoną zwłaszcza w przytaczanym już wielokrotnie art. 57 ust. 1 pr. górń., a także w innych przepisach, których przykładem może być § 4 rozporządzenia. W sumie zatem należy się opowiedzieć za rozwiązaniem, w którym budownictwo zastępcze znalazłoby zastosowanie zamiast restytucji naturalnej, a nie zamiast odszkodowania pieniężnego. Ta ostatnia forma winna natomiast wejść w rachubę tylko wtedy, gdy względy gospodarczo-techniczne w sposób wyraźny za nią przemawiają.

W przypadku jednostek niepaństwowych obowiązane do naprawienia szkody (w znaczeniu fizycznego wykonania robót) jest przedsiębiorstwo górnicze, czuwają zaś na tym właściwe terenowe organy administracji państwowej (art. 68 ust. 1 pr. górń.). W sposób natomiast daleko bardziej skomplikowany przedstawia się ustalenie podmiotu upoważnionego do żądania naprawienia szkody. Sytuację na tym polu pogarsza bowiem okoliczność, że przepisy prawa górniczego nigdzie nie regulują tego zagadnienia wprost. Posługują się one jedynie bardzo ogólnym pojęciem „poszkodowanego”²⁸, zaś w celu ustalenia jego stosunku do uszkodzonego wskutek robót górniczych przedmiotu używają, poza nielicznymi wyjątkami²⁹, terminu „należący do”³⁰. Analiza całokształtu wchodzącej w rachubę regulacji prowadzi do wniosku, że krąg podmiotów uprawnionych należy rozumieć szeroko³¹. Winien on zatem obejmować wszystkie te podmioty, które doznały uszczerbku majątkowego poprzez uszkodzenie nieruchomości, jej części lub urządzeń robotami górniczymi.

²⁸ Por. art. 58, art. 59 ust. 8, art. 68 ust. 3 pr. górń.

²⁹ Por. art. 59 ust. 2 pkt 5 pr. górń.

³⁰ Por. art. 58, art. 59 ust. 1, art. 67, art. 68 pr. górń.

³¹ Por. A. Agopszowicz: *Odpowiedzialność...*, s. 108—109; tenże: *Zarys systemu...*, s. 226; R. Mikosz: *Roszczenia...*, s. 73; tenże: *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone pracami geologicznymi*, [w:] *Studia iuridica silesiana*, t. 2, Katowice 1977, s. 85.

Konkluzja ta odnosi się przy tym nie tylko do prezentowanych aktualnie jednostek niepaństwowych, lecz do wszelkich podmiotów. Dotyczyć ona powinna także innych obok budownictwa zastępczego form naprawiania szkód górniczych. Treść wszakże kilku dalszych postanowień prawa górniczego powoduje, że jej zastosowanie napotyka w praktyce znaczne trudności³². W omawianej materii źródłem zasadniczych wątpliwości jest zwłaszcza regulacja zawarta w art. 62 pr. górń. Przepis ten zdaje się bowiem przyznawać uprawnienie do żądania kompensaty szkody górniczej w drodze budownictwa zastępczego jedynie właścicielom nieruchomości budynkowych oraz właścicielom samodzielnych lokali mieszkalnych. Brak natomiast jakiegokolwiek regulacji w odniesieniu do innych prawnych form władania przedmiotem uszkodzonym. Tymczasem nie powinno budzić wątpliwości, że uszkodzenie wskutek robót górniczych budynku lub urządzenia spowodować może uszczerbek nie tylko w majątku właściciela. Znamiennym przykładem może być w takim przypadku sytuacja najemcy, który doznaje uszczerbku majątkowego wskutek uszkodzenia lokalu robotami górniczymi i uszczerbek ten jest w zasadzie zawsze różny od szkody ponoszonej przez wynajmującego (właściciela). Nigdy też kompensata uszczerbku w majątku tego ostatniego nie będzie równoznaczna z naprawieniem szkody, jaką poniósł najemca³³. Jest to szczególnie widoczne na tle regulacji zawartej w § 18 ust. 2 rozporządzenia w związku z art. 59 ust. 3 pr. górń. W świetle zawartych tam postanowień odszkodowanie za wielki dom mieszkalny ogranicza się do wysokości kosztów budowy domku jednorodzinnego w miejscu powstania szkody górniczej. W trybie budownictwa zastępczego wzniesiony zostanie zatem taki właśnie budynek, co oznacza, że potrzeby pozostałych lokatorów będą musiały być zaspokojone z zasobów budownictwa ogólnego. Tym samym więc przedsiębiorstwo górnicze, będące sprawcą szkody, w poważnym stopniu zwolnione zostanie od odpowiedzialności za swoje działania. Spora część szkód wyrządzonych uszkodzeniem (zniszczeniem) wspomnianego domu nie zostanie skompensowana, mimo że są one również skutkiem robót górniczych. Sytuacji takiej nie można aprobować, albowiem reguła wyrażona w art. 57 ust. 1 pr. górń. prowadzi do wniosków całkowicie przeciwnych. Do

³² Por. orzeczenia Odwoławczej Komisji do spraw Szkód Górniczych z 19 lutego 1965 (Orzecznictwo Sądowe i Arbitrażowe, wyd. ZPP Katowice (dalej cyt. jako OSA), IX 02 06 14), z 10 września 1965 r. (OSA IX 02 06 18) oraz 7 marca 1973 r. (OSA IX 02 06 47). Por. również orzeczenie GKA z 16 stycznia 1973 r. III-12705/72 z glosą R. Mikosza, OSPiKA 1974, nr 11, poz. 240 oraz orzeczenie GKA z 2 marca 1973 r. Z III/2-997/73 z glosami A. Agopszowicza i W. Pawlaka, OSPiKA 1974, nr 11, poz. 241.

³³ R. Mikosz: *Roszczenia...*, s. 76; tenże: *Obowiązki przedsiębiorstwa górniczego w zakresie naprawiania szkód górniczych*, PiP 1979 (w druku).

zagadnienia tego wypadnie jeszcze nawiązać, omawiając sytuację poszkodowanych będących osobami fizycznymi.

Generalna reguła wyrażona w § 18 ust. 1 rozporządzenia stanowi, że budownictwo zastępcze za przedmioty odtwarzane określone w art. 59 ust. 2 i 5³⁴ realizuje przedsiębiorstwo górnicze we własnym zakresie lub w ramach budownictwa spółdzielczego. Użycie alternatywy zwykłej prowadzi do wniosku, że możliwe są równocześnie obie formy naprawienia szkody, tyle tylko, że koszty zawsze obciążają przedsiębiorstwo górnicze. Za obiekty natomiast, które określa art. 59 ust. 3 pr. gór.³⁵, budownictwo zastępcze realizuje się poprzez wzniesienie domu jednorodzinnego. Była już zresztą o tym mowa.

W obu sygnalizowanych przypadkach (§ 18 ust. 2 i 3 rozporządzenia) wymagane jest jednak spełnienie dodatkowych przesłanek, które określa § 18 ust. 3 rozporządzenia. Stanowi on, że budownictwo zastępcze może być we wspomnianych przypadkach realizowane wtedy, gdy kwota przewidywanego jednorazowego odszkodowania pokrywa lub przekracza³⁶ koszty wzniesienia przedmiotu odtwarzanego lub wtedy, gdy poszkodowany wyrazi zgodę na pokrycie różnicy między kosztami budowy przedmiotu odtwarzanego a kwotą odszkodowania pieniężnego. Jeżeli ani jeden ze wspomnianych warunków nie zostanie spełniony, dalsza sytuacja różnicuje się w zależności od rodzaju uszkodzonego przedmiotu. Jeśli stanowi on dom letniskowy, dom będący własnością spółdzielni mieszkaniowej³⁷, budynek gospodarstwa rolnego, hodowlanego lub ogrodniczego albo budynek przeznaczony do wykonywania rzemiosła lub

³⁴ Art. 59 ust. 2 pr. gór. stanowi, że odszkodowanie za: 1) dom jednorodzinny, 2) mały dom mieszkalny, 3) dom mieszkalno-pensjonatowy, 4) dom letniskowy, 5) dom stanowiący własność spółdzielni mieszkaniowej, 6) budynek gospodarstwa rolnego, hodowlanego lub ogrodniczego, 7) budynek przeznaczony do wykonywania rzemiosła lub handlu powinno stanowić równowartość kosztów odtworzenia uszkodzonego budynku, zmniejszoną stosunkowo do stopnia jego zużycia przed powstaniem szkody górniczej. Według natomiast art. 59 ust. 5 do ustalenia odszkodowania za uszkodzone urządzenia, budynki gospodarcze, usługowe i inne niemieszkalne niż wymienione w ust. 2—4 oraz za uszkodzone samodzielne lokale mieszkalne w domach stanowiących własność Państwa, jeżeli własność tych lokali przeniesiona została na osoby fizyczne, stosuje się odpowiednio przepisy ust. 2.

³⁵ Stosownie do treści art. 59 ust. 3 pr. gór. odszkodowanie za budynek inny niż określony w ust. 2 powinno stanowić równowartość przeciętnych kosztów wybudowania domu jednorodzinnego w miejscu powstania szkody górniczej. Odszkodowanie to nie może jednak przekraczać technicznej wartości budynku według jego stanu przed powstaniem szkody górniczej.

³⁶ Jeżeli kwota jednorazowego odszkodowania przekracza faktyczne koszty budowy, pozostałą część odszkodowania wypłaca się poszkodowanemu po zakończeniu budowy (§ 18 ust. 4 rozporządzenia).

³⁷ Wątpliwości dotyczące spółdzielń zostaną sygnalizowane w dalszej części

handlu, poszkodowanemu wypłaca się jednorazowe odszkodowanie. Podobnie dzieje się w przypadku, gdy przedmiot odtwarzany jest urządzeniem, budynkiem gospodarczym, usługowym lub innym niemieszkalnym niż wymienione w art. 59 ust. 2—4. Odmienne rozwiązanie przyjęto natomiast w odniesieniu do domu jednorodzinnego, małego domu mieszkalnego, domu mieszkalno-pensjonatowego oraz domu, o którym mowa w art. 59 ust. 3 pr. gór. W tym przypadku bowiem przedsiębiorstwo górnicze pokrywa poszkodowanemu wkład do spółdzielni mieszkaniowej z kwoty stanowiącej odszkodowanie (§ 18 ust. 5 rozporządzenia). Regulacja w tym przedmiocie jest wyjątkowo niejasna, nie wiadomo na przykład, czy poszkodowanemu służy w stosunku do spółdzielni mieszkaniowej jakiegokolwiek roszczenia (np. o przyjęcie w poczet członków, czy o przydział lokalu). Brak jednak jakiegokolwiek synchronizacji z przepisami regulującymi ustrój spółdzielni budownictwa mieszkaniowego zdaje się wyłączać możliwość wystąpienia z takimi roszczeniami. Nie wiadomo również, kogo obejmuje reguła wyrażona w § 18 ust. 5 rozporządzenia. Przepis ten odsyła bowiem do odpowiedniego stosowania §§ 14 i 15 rozporządzenia, te zaś odnoszą się wyłącznie do osób fizycznych. Nie ulega wątpliwości, że jednostki niepaństwowe to nie tylko osoby fizyczne. Należałoby zatem odnieść postanowienia § 18 ust. 5 do wszelkich jednostek niepaństwowych, o ile tylko forma naprawienia szkody przewidziana w tym przepisie nadaje się do zastosowania i spełni swój cel.

Wszystkie dotychczasowe spostrzeżenia przekonują, że również regulacja dotycząca poszkodowanych jednostek niepaństwowych budzi wiele wątpliwości. W sposób najbardziej sugestywny ilustruje je prosty przykład. Jeśli bowiem uszkodzony zostaje duży dom mieszkalny (w sposób przemawiający przeciwko zastosowaniu restytucji naturalnej), zamieszkały przez kilku lokatorów, wówczas każdy z nich traci swój dotychczasowy lokal. Kompensata szkody powinna wówczas polegać na dostarczeniu w ramach budownictwa zastępczego każdemu z poszkodowanych lokalu zastępczego oraz pokryciu kosztów przekwaterowania. Z punktu widzenia każdego z poszkodowanych jest obojętne, w jaki sposób zaspokojone zostaną roszczenia właściciela budynku i kto zostanie właścicielem budynku zastępczego. Istotne jest natomiast, aby mieli oni gdzie mieszkać i by środki, jakie przeznaczone zostaną na ten cel, nie obciążały ogólnych środków inwestycyjnych. Nie ulega kwestii, że istniejąca regulacja (z wyjątkiem art. 57 pr. gór.) nie zapewnia realizacji takiego modelu.

IV

Przedstawiony podział dychotomiczny nie daje się jednak utrzymać, zwłaszcza ze względu na regulację odnoszącą się do jednostek spółdzielczych. Ich miejsce bowiem w strukturze zarysowanych wcześniej podziałów nie charakteryzuje się stałością. O ile z punktu widzenia podziału na jednostki państwowe i inne należą one bez wątpienia do drugiej z sygnalizowanych grup, o tyle w przypadku podziału na jednostki gospodarki uspołecznionej i nieuspołecznionej zaliczone muszą zostać do jednostek uspołecznionych.

Włączenie spółdzielni w poczet jednej lub drugiej z sygnalizowanych grup rodzi dalsze istotne skutki. Z dotychczasowych uwag wynika bowiem, że grupy te różnią się między sobą nie tylko co do przesłanek stosowania budownictwa zastępczego, ale także co do samego obowiązku naprawienia szkody. Przepisy rozporządzenia zdają się wyraźnie przełamywać zasadę wyrażoną w art. 67 i art. 68 pr. gór., zaliczają bowiem zazwyczaj spółdzielnie do tej samej grupy co jednostki państwowe. Jest to szczególnie wyraźnie widoczne na tle § 16, który nakłada na spółdzielnię obowiązek naprawienia szkody górniczej, podczas gdy obowiązek przedsiębiorstwa górniczego ogranicza się jedynie do pokrycia kosztów. Podobny wniosek płynie z treści § 11, § 12 ust. 1 oraz § 13 ust. 3 rozporządzenia. Jednak art. 59 pr. gór. zalicza spółdzielnie do innej grupy niż jednostki państwowe i nakazuje stosować do nich odrębne reguły. W efekcie pojawia się niezbyt jasna sytuacja, co jest niewątpliwie spowodowane brakiem należytej troski o wzajemną synchronizację zakresów poszczególnych przepisów.

Rozwiązanie tego problemu nastęrcza sporo trudności. Wydaje się, że jedynym słusznym zabiegiem jest przyjęcie wykładni, w myśl której do spółdzielni znajdują zastosowanie w zasadzie reguły przyjęte w odniesieniu do jednostek niepaństwowych z tym jednak zastrzeżeniem, że uwzględnione zostaną przy tym modyfikacje przewidziane przepisami rozporządzenia. Przy ocenie przesłanek zastosowalności budownictwa zastępczego należy wziąć pod uwagę postanowienie § 18 ust. 3 rozporządzenia, przy rozpatrywaniu zaś kto obowiązany jest do naprawienia szkody, posłużyć trzeba się regulacją zawartą w cytowanym już § 16. Również w odniesieniu do kosztów obowiązywać winny te same zasady, co w przypadku jednostek państwowych.

Wszystkie te zabiegi nie zmieniają ogólnej oceny rozwiązań przyjętych w omawianej materii. Nie ulega bowiem wątpliwości, że prawu górniczemu znany powinien być jeden tylko podział, poszczególne zaś jego przepisy, a także wszelkie akty wykonawcze winny ten podział respektować. Wydaje się, że bardziej słuszny byłby w obecnej dobie podział

na jednostki gospodarki uspołecznionej i pozostałe podmioty. Można by bowiem uniknąć wtedy wielu niejasności, jak chociażby tej, jakie obecnie zasady odnieść należy do innych niż spółdzielnie jednostek niepaństwowych. Zagadnienie to nie doczekało się dotąd jakiegokolwiek regulacji i z niezrozumiałych względów zasady przyjęte w odniesieniu do jednostek państwowych w ostatecznym efekcie znajdują zastosowanie tylko do spółdzielń.

Z kolei kilku uwag wymaga regulacja odnosząca się do osób fizycznych. O ile bowiem przepisy dotyczące spółdzielń traktowane mogą być jako wyjątek od zasad przyjętych względem jednostek państwowych, o tyle postanowienia dotyczące osób fizycznych są w pewnej mierze wyjątkowe w stosunku do reguł odnoszących się do jednostek niepaństwowych.

Podstawowe znaczenie mają w omawianej materii postanowienia zawarte w § 14 i §15 rozporządzenia. W myśl pierwszego z wymienionych przepisów środki finansowe przeznaczone na wkłady do spółdzielni mieszkaniowej za osoby fizyczne, będące użytkownikami³⁸ lokali w przedmiotach odtwarzanych oraz na pokrycie innych wydatków związanych z objęciem tych lokali, zapewnia przedsiębiorstwo górnicze. Użytkownik lokalu zwraca jednak środki finansowe, o których mowa w ust. 1, przedsiębiorstwu górnictwu na warunkach określonych w przepisach o spłacie kredytów bankowych udzielanych na nowe budownictwo mieszkaniowe. Tak więc uszczerbek poniesiony przez wspomnianych użytkowników nie zostanie nawet częściowo skompensowany. Wbrew pozorom podobny wniosek płynie z treści § 15 rozporządzenia. Jeżeli bowiem użytkownik lokalu w budynku przeznaczonym do likwidacji nie wyrazi zgody na przekwaterowanie do lokalu spółdzielczego, to ma on prawo do uzyskania lokalu zamiennego na zasadach określonych w prawie lokalowym³⁹. Oznacza to, że sytuacja użytkownika lokalu dotkniętego szkodą górnictwem nie jest w jakimkolwiek stopniu korzystniejsza od sytuacji użytkowników innych lokali przeznaczonych do rozbiórki. Cały zaś koszt wznoszenia budownictwa zastępczego angażować będzie w tym ostatnim przypadku środki przeznaczone na normalne budownictwo mieszkaniowe. Wątpić można, czy w przytoczonej sytuacji efektywność tej formy naprawienia szkód górnictwem odpowiadać będzie oczekiwaniom.

W sumie cała przedstawiona dotąd regulacja razi wyraźnymi niekonsekwencjami. Albo uznamy, że najemcy służy roszczenie o naprawienie szkody górnictwem i wtedy nie może ono zostać w jakiś sposób niezaspokojone, albo takiego roszczenia trzeba będzie mu odmówić. W tym

³⁸ Krąg poszkodowanych został więc określony szeroko.

³⁹ Ustawa z 10 kwietnia 1974 r. (Dz.U. nr 24, poz. 84). Zasady, jakim odpowiadać winien lokal zamienny, określa bliżej art. 6 ust. 1 ustawy.

ostatnim przypadku będzie mógł on dochodzić kompensaty doznanego uszczerbku na zasadach ogólnych, w zasadzie zatem na podstawie art. 435 § 1 k.c. Nic też nie stoi na przeszkodzie, by na tej podstawie prawnej mógł on domagać się dostarczenia lokalu zastępczego i zwrotu kosztów przeniesienia.

V

Przedstawione dotąd pokrótce reguły odnoszące się do budownictwa zastępczego rodzą w wielu punktach poważne wątpliwości. Niektóre z nich wskazane zostały w przedstawionych uwagach, nie ulega jednak kwestii, że ich wyliczenie miało charakter jedynie przykładowy. Wiele zagadnień musiało zastać pominiętych, niektóre zostały jedynie zasygnalizowane. Z przytoczonych rozważań wynika jednak w sposób dostatecznie przekonujący, że dotychczasowa regulacja odnosząca się do budownictwa zastępczego, zwłaszcza zaś przepisy rozporządzenia z 2 czerwca 1978 roku, nie są wolne od wielu niejasności. Przyczyną tego stanu rzeczy występują głównie ze względu na następujące okoliczności:

1) sporna jest kwestia, komu służy roszczenie o naprawienie szkody górniczej, zagadnienie to nie doczekało się rozwiązania w noweli, co poważnie osłabia jej skuteczność;

2) w ślad za nią idzie wątpliwość, komu służy roszczenie o budownictwo zastępcze. Przepisy obowiązujące w tej materii są wviatkowo niejasne, nie może jednak zasługiwać na aprobatę rozwiązanie niektórych podmiotów roszczeń o budownictwo zastępcze jako sprzeczne z regułą wyrażoną w art. 57 pr. górn.;

3) zasada wyrażona we wspomnianym przepisie doznała licznych modyfikacji i ograniczeń w dalszych przepisach prawa górniczego, zwłaszcza zaś w rozporządzeniu. Prowadzi to do licznych wątpliwości trudnych do usunięcia, zwłaszcza gdy chodzi o sytuację poszkodowanych osób fizycznych osób prawnych nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej oraz jednostek gospodarki uspołecznionej nie będących jednostkami państwowymi i spółdzielniami, w szczególności mieszkaniowymi;

4) nie zasługuje na aprobatę pominięcie zagadnienia kosztów przeniesienia do budynków (lokali) zastępczych;

5) należy porzucić podział na jednostki państwowe i inne, zachować natomiast (o ile w ogóle potrzebne jest zróżnicowanie sytuacji poszkodowanych) podział na jednostki gospodarki uspołecznionej i pozostałe podmioty.

De lege ferenda należałoby zatem postulować przyjęcie jasnych

i wzajemnie spójnych rozwiązań w odniesieniu do wszystkich sygnalizowanych kwestii. Powinny one być traktowane jako swego rodzaju zasada naczelną, zadaniem zaś dalszych przepisów powinno być konsekwentne rozwijanie tej zasady. W przeciwnym razie dochodzi do otrzymania eklektycznego zlepkę przepisów, które — mimo stosowania różnych metod wykładni — trudno czasem zinterpretować w sposób spójny. Niewątpliwie z przychylną oceną musi się spotkać myśl upowszechniająca budownictwo zastępcze jako formę naprawienia szkody górniczej; aby jednak skutki tego zabiegu dały się odczuć w praktyce, potrzebne jest jeszcze rozwinięcie wspomnianej zasady w należycie opracowanych przepisach szczegółowych. Obecnie, poza nielicznymi postanowieniami, wymagań tych nie spełniają, wypada więc tylko mieć nadzieję, że zamieszczone w niniejszym artykule uwagi okażą się przydatne w procesie dalszego doskonalenia prawa.

Рышард Микош

ЗАМЕНЯЮЩЕЕ СТРОИТЕЛЬСТВО КАК ФОРМА ВОЗМЕЩЕНИЯ УЩЕРБА, НАНЕСЕННОГО В РЕЗУЛЬТАТЕ ПРОВЕДЕНИЯ ГОРНЫХ РАБОТ

Содержание

Предметом статьи являются некоторые вопросы, связанные с возмещением нанесенного ущерба в результате проведения горных работ путем заменяющего строительства. Эта проблема ввиду далеко идущих изменений, введенных новеллизацией горного права от 26 ноября 1977 года, требует повторного исследования.

Статья, наряду с изменениями, введенными указанным законом, представляет также наиболее важные сомнения, какие могут возникнуть в связи с этим. Они касаются в особенности точного определения места заменяющего строительства в системе способов исправления ущерба, нанесенного в результате проведения горных работ, предпосылок применения такого строительства, а также нескольких иных вопросов. Источником этих сомнений является не особенно ясная регуляция, содержащаяся в постановлении Совета Министров от 2 июня 1978 года о возмещении ущерба путем заменяющего строительства.

Последний фрагмент статьи содержит итоги и оценку регуляции, а также предложения de lege ferenda.